Sbírka soudních rozhodnutí

STANOVISKO GENERÁLNÍ ADVOKÁTKY
JULIANE KOKOTT
přednesené dne 11. dubna 2019 [1]

Spojené věci C-663/17 P, C-665/17 P a C-669/17 P

Evropská centrální banka
proti
Trasta Komercbanka AS,
Ivanu Fursinovi a dalším (C-663/17 P)
a
Evropská komise
proti
Trasta Komercbanka AS,
Ivanu Fursinovi a dalším (C-665/17 P)
a
Trasta Komercbanka AS,
Ivan Fursin a další
proti

Evropské centrální bance (C-669/17 P)

„Kasační opravný prostředek – Žaloba na neplatnost – Námitka nepřípustnosti – Nařízení č. 1024/2013/EU – Obezřetnostní dohled nad úvěrovými institucemi – Odebrání povolení úvěrové instituci Evropskou centrální bankou – Automatická likvidace dotčené úvěrové instituce podle vnitrostátního práva – Aktivní legitimace úvěrové instituce v likvidaci, zastoupené bývalým představenstvem – Aktivní legitimace akcionářů“

I. Úvod

1. V těchto třech řízeních o kasačním opravném prostředku, která se týkají přípustnosti žalob jedné lotyšské banky a jejích akcionářů proti odebrání bankovní licence (povolení k činnosti) [2] Evropskou centrální bankou (dále jen „ECB“), vyvstávají zásadní otázky týkající se unijního systému prostředků právní ochrany, zasazené do hmotněprávního kontextu právních předpisů o obezřetnostním dohledu nad úvěrovými institucemi.

1 – Původní jazyk: němčina.

2 – „Povolení“ je pojem, který používá nařízení Rady (EU) č. 1024/2013 ze dne 15. října 2013, kterým se Evropské centrální bance svěřují zvláštní úkoly týkající se politik, které se vztahují k obezřetnostnímu dohledu nad úvěrovými institucemi, (Úř. věst. 2013, L 287, s. 63), jenž je v této souvislosti rozhodné.

2. Bezprostředním a nenapadnutelným důsledkem odebrání bankovní licence je podle lotyšského práva zrušení dotčené banky. Z tohoto důvodu Tribunál na základě příslušné námitky ECB odmítl žalobu Trasta Komercbanka (dále jen „TKB“) proti odebrání její licence jako nepřípustnou. Tribunál měl za to, že představenstvo, které podalo žalobu, již v důsledku likvidace podle vnitrostátního práva nebylo oprávněno banku zastupovat a pověřit za tímto účelem advokáty zastupováním v soudním řízení. Za těchto okolností Tribunál rozhodl, že výjimečně je za účelem ochrany zájmů banky v souvislosti s odebráním povolení přípustná žaloba akcionářů.

3. Tuto část rozhodnutí Tribunálu ECB a Komise napadají svými kasačními opravnými prostředky, kterými zpochybňují i aktivní legitimaci akcionářů. Tím se ozřejmují zásadní otázky týkající se prostředků právní ochrany, která je předmětem těchto řízení: mají být nakonec skutečně vyloučeny všechny možnosti přístupu k Soudnímu dvoru? A lze s ohledem na povinnost Unie zajistit účinnou právní ochranu proti aktům unijního práva, které nepříznivě zasahují do právního postavení, připustit, aby vnitrostátní právo s odebráním bankovní licence spojovalo nevratné následky, které *de facto* vylučují účinný přezkum ze strany unijních soudů?

4. Zvláštní význam má za dané situace, kdy akt unijního práva přímo podmiňuje zrušení právnické osoby, které je určen, otázka, kdo tuto právnickou osobu může před unijními soudy zastupovat v řízení směřujícím proti tomuto aktu.

II. Právní rámec

A. Unijní právo

5. Článek 14 nařízení č. 1024/2013 [3] obsahuje následující úpravu:

„1. Každá žádost o povolení k zahájení činnosti úvěrové instituce, která má být usazena v zúčastněném členském státě, musí být podána vnitrostátním příslušným orgánům členského státu, ve kterém má být úvěrová instituce usazena v souladu s požadavky stanovenými v příslušných vnitrostátních právních předpisech.

[…]

5. S výhradou odstavce 6 může ECB povolení odebrat v případech stanovených v příslušných právních předpisech Unie z vlastního podnětu, po konzultacích s vnitrostátním příslušným orgánem zúčastněného členského státu, ve kterém je úvěrová instituce usazena, nebo na návrh tohoto vnitrostátního příslušného orgánu. Tyto konzultace především zajistí, že před rozhodnutím o odebrání povolení poskytne ECB vnitrostátním orgánům dostatek času, aby rozhodly o přijetí nezbytných opatřeních k nápravě, mimo jiné o možných opatřeních k řešení problémů, a tato opatření zohlední.

Jestliže se vnitrostátní příslušný orgán, který v souladu s odstavcem 1 navrhl povolení, domnívá, že povolení musí být v souladu s příslušnými vnitrostátními právními předpisy odebráno, předá za tím účelem návrh ECB. ECB v uvedeném případě přijme rozhodnutí o navrhovaném odebrání povolení, přičemž plně zohlední důvody tohoto odebrání, které k němu uvedl vnitrostátní příslušný orgán.

[…]“

3 – Viz výše poznámka pod čarou 2 tohoto stanoviska.

B. Lotyšské právo

1. Kredītiestāžu likums (lotyšský zákon o úvěrových institucích)

6. Článek 129 lotyšského zákona o úvěrových institucích [4] stanoví následující pravidla:

„(1) Zruší-li Finanšu un kapitāla tirgus komisija (Komise pro finanční a kapitálové trhy, Lotyšsko) v souladu s čl. 27 odst. 1 body 1, 2, 3, 4 a 8 tohoto zákona licenci (povolení) pro provozování úvěrové instituce, jmenuje svěřenského správce a podá u příslušného soudu návrh na nařízení likvidace této úvěrové instituce, jakož i na ustanovení likvidátora a zároveň navrhne kandidáta na likvidátora.

(2) Po zrušení licence již valná hromada akcionářů úvěrové instituce není oprávněna rozhodnout o dobrovolném vstupu do likvidace a o jmenování likvidátora.

[…]“

7. Článek 133 odst. 4 lotyšského zákona o úvěrových institucích stanoví:

„Na likvidátora úvěrové instituce ustanoveného soudem se vztahují ustanovení kapitoly XI tohoto zákona vyjma článků 160 a 166, jakož i práva, povinnosti a pravomoci přiznané insolvenčnímu správci článkem 172 a 172^1 tohoto zákona.“

8. Článek 161 odst. 1 tohoto zákona zní následovně:

„Poté, co byl prohlášen úpadek úvěrové instituce, přebírá insolvenční správce veškeré povinnosti, práva a pravomoci statutárních orgánů ustavených na základě zákona nebo stanov úvěrové instituce a jejich předsedů.“

2. Civilprocesa likums (lotyšský občanský soudní řád)

9. Článek 5 odst. 3 lotyšského občanského soudního řádu [5] stanoví:

„Je-li dotčená právní otázka upravena právními předpisy Evropské unie, které jsou v Lotyšsku přímo použitelné, platí lotyšské právo v rozsahu, v jakém to právní předpisy Evropské unie připouštějí.“

10. Článek 371 lotyšského občanského soudního řádu upravuje obsah návrhu na nařízení likvidace, který je Finanšu un kapitāla tirgus komisija (komise pro finanční a kapitálové trhy, Lotyšsko) povinna podat v případech uvedených v článku 129 lotyšského zákona o úvěrových institucích. Jeho odstavec 2 stanoví:

„K návrhu na nařízení likvidace se přiloží rozhodnutí Finanšu un kapitāla tirgus komisija (komise pro finanční a kapitálové trhy), kterým byla zrušena licence pro provozování úvěrové instituce, jakož i doklady prokazující okolnosti, na jejichž základě byla úvěrové instituci odebrána licence.“

11. Článek 377 odst. 2 lotyšského občanského soudního řádu stanoví:

„Při vydání rozsudku o likvidaci úvěrové instituce soud jmenuje úvěrové instituci likvidátora. Soud likvidátorem úvěrové instituce ustanoví osobu navrženou Finanšu un kapitāla tirgus komisija (komise pro finanční a kapitálové trhy).“

4 – Latvijas Vēstnesis (lotyšský úřední věstník), 163 (446) ze dne 24. října 1995.

5 – Latvijas Vēstnesis (lotyšský úřední věstník), 326/330 (1387/1391) ze dne 3. listopadu 1998.

12. Článek 387 lotyšského občanského soudního řádu dále stanoví:

„[…]

(2) Insolvenční správce nebo likvidátor může být soudem odvolán na návrh Finanšu un kapitāla tirgus komisija (komise pro finanční a kapitálové trhy). K návrhu se přiloží rozhodnutí Finanšu un kapitāla tirgus komisija, jímž se insolvenčnímu správci nebo likvidátorovi na základě některé z níže uvedených okolností vyjadřuje nedůvěra:

1. Insolvenční správce nebo likvidátor nesplňuje požadavky stanovené v čl. 131 odst. 1, popř. v čl. 131[1] odst. 1 zákona o úvěrových institucích nebo vyjde najevo některá z okolností uvedených v článku 132 nebo 132[1];

2. insolvenční správce nebo likvidátor je nezpůsobilý k výkonu funkce;

3. insolvenční správce nebo likvidátor zneužije své pravomoci.

(3) Soud může otázku odvolání insolvenčního správce nebo likvidátora přezkoumat na návrh věřitele nebo skupiny věřitelů nebo z úřední povinnosti, pokud má k dispozici důkazy o tom, že insolvenční správce nebo likvidátor při výkonu své funkce porušil ustanovení zákona o úvěrových institucích, popř. jiných právních aktů nebo jednal v rozporu se soudními rozhodnutími, nesplňuje požadavky stanovené v čl. 131 odst. 1, popř. v čl. 131[1] odst. 1 zákona o úvěrových institucích nebo vyjde najevo některá z okolností uvedených v článku 132 nebo 132[1], insolvenční správce nebo likvidátor je nezpůsobilý k výkonu funkce nebo zneužije své pravomoci.“

3. Komerclikums (lotyšský obchodní zákoník)

13. Článek 322 lotyšského obchodního zákoníku[6], který je nazván „Práva a povinnosti likvidátora“, zní takto:

„(1) Likvidátor má všechna práva a povinnosti náležející představenstvu a dozorčí radě, které nejsou v rozporu s účelem likvidace.

(2) Likvidátor vymáhá pohledávky včetně částek, které společnosti náleží z titulu nesplacených obchodních podílů, zcizuje majetek společnosti a uspokojuje pohledávky věřitelů.

(3) Likvidátor smí uzavírat pouze obchody, které jsou nezbytné pro likvidaci společnosti.

[…]“

III. Skutečnosti předcházející sporu a řízení před Tribunálem

14. První účastnice řízení podávající kasační opravný prostředek ve věci C-669/17 P, TKB, je lotyšská úvěrová instituce. Druhý až sedmý účastník řízení podávající kasační opravný prostředek v této věci jsou akcionáři TKB (dále jen „akcionáři“). TKB od září 1991 na základě povolení, které jí za tímto účelem udělila FKTK, poskytovala finanční služby.

15. Dne 5. února 2016 FKTK v souladu s čl. 14 odst. 5 nařízení č. 1024/2013 ECB navrhla, aby TKB odebrala povolení.

6 – Latvijas Vēstnesis (lotyšský úřední věstník), 158/160 (2069/2071) ze dne 4. května 2000.

16. Dne 3. března 2016 ECB po kontrole podmínek pro odebrání povolení, kterou provedla společně s FKTK, vydala rozhodnutí ECB/SSM/2016 – 529900WIP0INFDAWTJ81/1 WOANCA-2016-0005, kterým TKB odebrala bankovní licenci. Zároveň zamítla žádost TKB o odložení uplatňování výše uvedeného rozhodnutí o jeden měsíc.

17. Dne 14. března 2016 Rīgas pilsētas Vidzemes priekšpilsētas tiesa (soud obvodu Vidzeme města Rigy, Lotyšsko) na návrh FKTK zahájil likvidační řízení ohledně majetku TKB a ustanovil likvidátora navrženého FKTK. TKB před vydáním usnesení o zahájení likvidace požádala o zachování oprávnění představenstva zastupovat za účelem podání námitky k revizní komisi ECB a žaloby na neplatnost k Tribunálu. Rīgas pilsētas Vidzemes priekšpilsētas tiesa (soud obvodu Vidzeme města Rigy) tyto žádosti zamítl. Proti tomuto rozhodnutí nelze podat opravný prostředek.

18. Dne 17. března 2016 bylo zahájení likvidačního řízení a ustanovení likvidátora oznámeno v úředním věstníku Lotyšské republiky. Téhož dne byly na základě rozhodnutí likvidátora odvolány všechny plné moci, které TKB do té doby udělila. Odvolání plných mocí bylo dne 21. března 2016 prostřednictvím notáře oznámeno v lotyšském úředním věstníku.

19. Dne 3. dubna 2016 TKB zastoupená advokáty, zmocněnými před 17. březnem 2016 bývalým představenstvem, podala ke správní revizní komisi ECB námitku proti odebrání povolení. V rozhodnutí ze dne 30. května 2016 posoudila revizní komise procesní a hmotněprávní výtky vznesené TKB jako neopodstatněné a rozhodnutí ECB o odebrání povolení jako celkově dostatečně odůvodněné a přiměřené. Uložila však ECB, aby objasnila některé body předmětného rozhodnutí. Následně ECB dne 11. července 2016 vydala nové rozhodnutí o odebrání povolení[7] TKB, které nahradilo rozhodnutí ze dne 3. března 2016.

20. Dne 13. května 2016 TKB na jedné straně a její akcionáři na druhé straně podali k Tribunálu žalobu na neplatnost rozhodnutí ECB o odebrání bankovní licence. TKB při tom byla opět zastoupena advokáty, které před 17. březnem 2016 zmocnilo bývalé představenstvo banky.

21. ECB poté dne 29. září 2016 vznesla námitku nepřípustnosti podle čl. 130 odst. 1 jednacího řádu Tribunálu, a to ohledně jak žaloby podané TKB, tak žaloby podané akcionáři.

22. Tribunál námitce nepřípustnosti vznesené ECB částečně vyhověl samostatným usnesením ze dne 12. září 2017 (dále jen „napadené usnesení“)[8]. Uznal argumentaci ECB, podle níž advokáti zmocnění bývalým představenstvem nedisponují platnou plnou mocí, jelikož byli pověřeni osobou, která již nemá oprávnění zastupovat. Osoba, která má nyní oprávnění zastupovat, a to likvidátor, však byla oprávněna tyto procesní plné moci odvolat s účinky pro řízení před Tribunálem. Z tohoto důvodu již nebylo důvodné o žalobě TKB rozhodnout.

23. Pokud jde o žalobu akcionářů, Tribunál však námitku nepřípustnosti vznesenou ECB zamítl: dospěl k závěru, že za okolností, které nastaly v projednávaném případě, musí být výjimečně přisvědčeno existenci právního zájmu akcionářů na tom, aby v zájmu TKB napadli odebrání její bankovní licence. Za okolností, které nastaly v projednávaném případě, je totiž akcionářům odepřena jakákoli možnost uplatňovat svůj vliv na základě práva obchodních společností. Kromě toho Tribunál dospěl k závěru, že v projednávaném případě je nutno akcionáře považovat za osoby, které jsou odebráním bankovní licence osobně a bezprostředně dotčeny.

24. Proti výše uvedenému usnesení Tribunálu podali kasační opravný prostředek jak TKB a akcionáři, tak ECB, jakož i Komise.

7 – ECB/SSM/2016 – 5299WIP0INFDAWTJ81/2 WOANCA-2016-0005.

8 – Usnesení Tribunálu ze dne 12. září 2017, Fursin a další v. ECB (T-247/16, EU:T:2017:623).

IV. Řízení před Soudním dvorem a návrhová žádání účastníků řízení

25. ECB ve svém kasačním opravném prostředku ve věci C-663/17 P ze dne 24. listopadu 2017 navrhuje, aby Soudní dvůr

– zrušil napadené usnesení v rozsahu, v němž Tribunál žalobcům v prvoinstančním řízení, vyjma TKB, přiznává právní zájem na podání žaloby a právo podat žalobu na neplatnost rozhodnutí, které je předmětem sporu (bod 2 výroku napadeného usnesení);

– ve věci rozhodl a žalobu [akcionářů] odmítl jako nepřípustnou a

– uložil [akcionářům] náhradu nákladů řízení.

26. Komise ve svém kasačním opravném prostředku ve věci C-665/17 P ze dne 27. listopadu 2017 navrhuje, aby Soudní dvůr

– zrušil napadené usnesení v rozsahu, v němž jím byla zamítnuta námitka nepřípustnosti žaloby podané akcionáři;

– žalobu [akcionářů] odmítl jako nepřípustnou a

– uložil [akcionářům] náhradu nákladů řízení.

27. TKB a její akcionáři ve svém kasačním opravném prostředku ve věci C-669/17 P ze dne 25. listopadu 2017 navrhují, aby Soudní dvůr

– zrušil bod 1 výroku napadeného usnesení, tj. rozhodnutí Tribunálu, podle kterého již není důvodné rozhodnout o žalobě na neplatnost podané TKB;

– určil, že je důvodné rozhodnout o žalobě podané TKB;

– prohlásil žalobu podanou TKB za přípustnou;

– vrátil věc Tribunálu, aby rozhodl o projednávané žalobě na zrušení, a

– uložil ECB náhradu nákladů řízení včetně nákladů řízení o kasačním opravném prostředku.

28. TKB a její akcionáři ve své kasační odpovědi ve věcech C-663/17 P a C-665/17 P navrhují, aby Soudní dvůr

– zamítl kasační opravné prostředky;

– prohlásil žalobu [akcionářů] na neplatnost za přípustnou a určil, že je důvodné rozhodnout o žalobě, a

– uložil ECB, resp. Komisi, náhradu nákladů řízení.

29. ECB ve své kasační odpovědi ve věci C-669/17 P navrhuje, aby Soudní dvůr

– zamítl kasační opravný prostředek a

– uložil [TBK a akcionářům] náhradu nákladů řízení.

30. Rozhodnutím předsedy Soudního dvora ze dne 13. března 2018 byly věci C-663/17 P, C-665/17 P a C-669/17 P spojeny pro účely ústní části řízení a rozsudku.

31. Účastníci řízení předložili písemná vyjádření a dne 11. února 2019 se zúčastnili ústního jednání o kasačních opravných prostředcích.

V. Právní posouzení

32. ECB u Tribunálu se svou námitkou nepřípustnosti uspěla jen částečně, a to ohledně žaloby podané TKB. Z tohoto důvodu je usnesení Tribunálu v řízení o kasačním opravném prostředku napadáno oběma stranami, přičemž Komise svým vlastním kasačním opravným prostředkem podporuje postoj ECB.

33. Kasačním opravným prostředkem ve věci C-669/17 P nejprve TKB a akcionáři napadají bod 1 výroku napadeného usnesení, ve kterém Tribunál prohlásil, že není důvodné rozhodnout o žalobě TKB (viz níže část A).

34. Kasační opravné prostředky ECB ve věci C-663/17 P a Komise ve věci C-665/17 P pak směřují proti bodu 2 výroku napadeného usnesení, kterým Tribunál zamítl námitku nepřípustnosti žaloby podané akcionáři vznesenou ECB. Obě účastnice řízení podávající kasační opravný prostředek (dále též jen „navrhovatelky“) pak za účelem odůvodnění svých kasačních opravných prostředků napadají jak závěry Tribunálu o právním zájmu na podání žaloby, tak o bezprostředním a osobním dotčení akcionářů. Z tohoto důvodu lze opodstatněnost těchto kasačních opravných prostředků zkoumat společně (viz níže část B).

A. Ke kasačnímu opravnému prostředku ve věci C-669/17 P

35. Svým kasačním opravným prostředkem ve věci C-669/17 P TKB a akcionáři napadají bod 1 výroku napadeného usnesení, kterým Tribunál rozhodl, že není důvodné rozhodnout o žalobě TKB. Okolnost, že již není důvodné rozhodnout, podle názoru Tribunálu nastala v důsledku toho, že likvidátor dne 17. března 2016 odvolal všechny plné moci, které byly uděleny společností TKB, resp. jejím bývalým představenstvem, a že tato účastnice řízení podávající kasační opravný prostředek (dále též jen „navrhovatelka“) tedy před Tribunálem již nebyla platně zastoupena.

36. Z obsahu jejich kasačního opravného prostředku vyplývá[9], že jej TKB a akcionáři odůvodňují dvěma důvody, a to zaprvé porušením zásady účinné právní ochrany a zadruhé podpůrně okolností, že procesní plná moc udělená advokátům nebyla odvolána platně.

1. K přípustnosti kasačního opravného prostředku

37. Kasační opravný prostředek je v rozsahu, v němž ho podali akcionáři a v němž napadá výlučně bod 1 výroku napadeného usnesení, nepřípustný. Podle čl. 56 druhého pododstavce statutu Soudního dvora totiž může kasační opravný prostředek podat pouze účastník řízení, jehož návrhovému žádání nebylo zcela nebo zčásti vyhověno. Tribunál však návrhovým žádáním akcionářů ohledně přípustnosti jejich žaloby vyhověl.

38. V rozsahu, v němž byl kasační opravný prostředek podán TKB, závisí jeho přípustnost právě na opodstatněnosti výtek, na nichž TKB zakládá svůj kasační opravný prostředek. Opodstatněnost a přípustnost je tedy nutno posoudit společně.

9 – Kasační opravný prostředek není po formální stránce rozdělen na jednotlivé žalobní důvody, resp. na různé části těchto žalobních důvodů.

2. K prvnímu důvodu kasačního opravného prostředku, týkajícímu se porušení zásady účinné právní ochrany

39. Svým prvním důvodem kasačního opravného prostředku TKB v podstatě tvrdí, že závěr, že likvidátor má v důsledku likvidace výlučné oprávnění zastupovat ve všech otázkách týkajících se odebrání licence a s ním související právo odvolat procesní plné moci advokátů, které zastupováním pověřilo představenstvo, je neslučitelný s povinností zajistit účinnou právní ochranu. Tím by totiž TKB byla z právního a přinejmenším faktického hlediska ponechána bez právní ochrany, pokud jde o odebrání její bankovní licence.

40. V bodech 36 až 38 napadeného usnesení Tribunál tuto námitku zamítl. Jako odůvodnění uvedl, že TKB je jako právnická osoba i nadále aktivně legitimována ve smyslu čl. 263 čtvrtého pododstavce SFEU, přičemž je na likvidátorovi, aby jménem TKB podal žalobu na neplatnost. V důsledku likvidace a ustanovení likvidátora již totiž bývalé představenstvo nemůže TKB platně zastupovat, a z tohoto důvodu ani nemůže zmocnit zástupce pro řízení. Toto rozhodnutí je nyní naopak na likvidátorovi, který tedy rovněž může odvolat plné moci advokátů, kteří jménem TKB podali žalobu na neplatnost.

41. Je tedy třeba ověřit, zda Tribunál v bodě 36 napadeného usnesení dospěl ke správnému závěru, když rozhodl, že cíle právní ochrany dotčené banky, a to zrušení rozhodnutí o odebrání jejího povolení, lze účinně dosáhnout odkázáním na osobu jejího likvidátora. TKB to zpochybňuje ze dvou důvodů.

42. Zaprvé podle ní Tribunál nesprávně usoudil, že působnost likvidátora zahrnuje právní způsobilost likvidátora napadnout odebrání povolení. V tomto ohledu navrhovatelka Tribunálu vytýká, že zkreslil skutkový stav [první část prvního důvodu kasačního opravného prostředku, viz níže písmeno b)].

43. Zadruhé se Tribunál dopustil nesprávného právního posouzení, když možnost zajištění právní ochrany prostřednictvím likvidátora považoval za účinnou ve smyslu článku 47 Listiny základních práv Evropské unie (dále jen „Listina“). Zaprvé je likvidátor ustanovován FKTK, na jejíž návrh ECB navrhovatelce odebrala povolení. Z tohoto důvodu likvidátor nemůže vůči těmto institucím hájit zájmy TKB účinně. Zadruhé bylo do procesu odebrání licence od počátku po obsahové stránce zapojeno pouze představenstvo, takže ho nelze ve fázi řízení před soudem nahradit likvidátorem. Zatřetí by se likvidátor dopustil porušení povinnosti, pokud by se pokusil dosáhnout obnovení licence, a tedy i ekonomické činnosti společnosti, jejíž obchodní činnost má právě ukončit (druhá část prvního důvodu kasačního opravného prostředku).

44. Nejprve je však nutno objasnit otázku, zda unijní právo vůbec může v rozporu s ustanoveními vnitrostátního práva o pravomocích likvidátora a zastupování úvěrové instituce, která se nachází v likvidaci, odůvodnit – pro účely podání žaloby na neplatnost – zachování oprávnění bývalého představenstva zastupovat [viz níže písmeno a)].

a) Ke spolupůsobení unijního práva a vnitrostátního práva při zkoumání přípustnosti žaloby na neplatnost podané právnickou osobou

45. Otázka, zda právnická osoba může podat žalobu na neplatnost aktu unijního práva podle čl. 263 čtvrtého pododstavce SFEU, je výlučně unijněprávní povahy [10]. Ale vzhledem k tomu, že právnická osoba nemůže sama činit procesní úkony, je její možnost domoci se právní ochrany u unijních soudů bezprostředně spjata s otázkou určení osoby, která je oprávněna ji zastupovat. Tato otázka je tudíž rovněž unijněprávní povahy.

46. Z důvodu neexistence příslušné právní úpravy zastupování právnických osob na unijní úrovni se k určení osoby oprávněné k zastupování v zásadě vskutku používá vnitrostátní právo [11]. Soudní dvůr ale zároveň zdůrazňuje, že v případech a v rozsahu, v jakém se na určité procesní podmínky použijí ustanovení vnitrostátního práva, nesmí vnitrostátní právní předpisy zasahovat do práva na účinnou soudní ochranu [12].

47. Naproti tomu v projednávaném případě zaujal Tribunál názor, že pravomocné rozhodnutí Rīgas pilsētas Vidzemes priekšpilsētas tiesa (soud obvodu Vidzeme města Rigy) v každém případě brání žalobě na neplatnost, podané bankou zastoupenou bývalým představenstvem. Tímto rozhodnutím totiž byla bývalému představenstvu odepřena možnost podat jménem TKB žalobu na neplatnost rozhodnutí ECB, třebaže advokáti navrhovali něco jiného. V bodě 35 napadeného usnesení Tribunál dospěl k závěru, že toto rozhodnutí je závazné, a to i při existenci střetu zájmů, a dokonce i v případě neexistence oprávnění likvidátora podat jménem navrhovatelky žalobu na neplatnost.

48. Pokud by byl tento závěr správný, závisela by však možnost účinného soudního přezkumu rozhodnutí ECB, tedy aktu unijního práva, ve výsledku na vnitrostátním právu. Možnost přezkumu by dokonce mohla být vnitrostátním právem zcela vyloučena, například v případě, že by likvidátor podle rozhodných vnitrostátních předpisů vůbec nebyl oprávněn podat žalobu na neplatnost. Vnitrostátnímu právu však nemůže náležet konečné rozhodnutí o tom, zda lze v konkrétním případě (účinně) přezkoumat akt unijního práva.

49. Tuto myšlenku lze pro názornost doložit různými příklady z judikatury Soudního dvora.

50. Například v rozsudku ve věci Groupement des Agences de voyages Soudní dvůr uznal přípustnost žaloby na neplatnost podané společností, která ještě nevznikla a podle vnitrostátního práva neměla právní subjektivitu, a to ačkoli podle ustálené judikatury, která nebyla zpochybněna, lze v tomto ohledu kvůli neexistenci ustanovení unijního práva v této oblasti v zásadě vycházet pouze z vnitrostátního práva obchodních společností [13]. Z hlediska účinné právní ochrany však byla rozhodující okolnost, že sdružení, které je adresátem aktu unijního práva, musí mít možnost podat proti tomuto aktu žalobu [14].

10 – Konkrétně, pokud jde o jednotný mechanismus dohledu, Soudní dvůr teprve nedávno potvrdil, že přezkum aktů ECB přísluší výlučně unijním soudům, a to i tehdy, jsou-li v souvislosti s vydáním takového právního aktu činné členské státy, viz rozsudek ze dne 19. prosince 2018, Berlusconi a Fininvest (C-219/17, EU:C:2018:1023, body 43 a 44).

11 – Názorně viz usnesení Tribunálu ze dne 23. dubna 2009, New Europe v. Komise (T-383/08, EU:T:2009:114, body 19 až 23). Viz též již mé stanovisko ve věci Commune de Millau a SEMEA v. Komise (C-531/12 P, EU:C:2014:1946, body 33 až 41).

12 – V kontextu žádostí o rozhodnutí o předběžné otázce viz rozsudky ze dne 11. července 1991, Verholen a další (C-87/90 až C-89/90, EU:C:1991:314, bod 24), ze dne 11. září 2003, Safalero (C-13/01, EU:C:2003:447, bod 50), a ze dne 13. března 2007, Unibet (C-432/05, EU:C:2007:163, bod 42). V tomto smyslu rovněž rozsudek ze dne 3. října 2013, Inuit Tapiriit Kanatami a další v. Parlament a Rada (C-583/11 P, EU:C:2013:625, bod 104).

13 – Ustálená judikatura od rozsudku ze dne 27. listopadu 1984, Bensider a další v. Komise (50/84, EU:C:1984:365, bod 7). Viz též rozsudky Tribunálu ze dne 11. července 1996, Sinochem Heilongjiang v. Rada (T-161/94, EU:T:1996:101, bod 31), a ze dne 25. září 1997, Shanghai Bicycle v. Rada (T-170/94, EU:T:1997:134, bod 26).

14 – Rozsudek ze dne 28. října 1982, Groupement des Agences de voyages v. Komise (135/81, EU:C:1982:371, body 10 až 12).

51. Obdobně Soudní dvůr ve věci PKK rozhodl, že danou entitu je bez ohledu na její rozpuštění a ztrátu právní subjektivity nadále nutno považovat za oprávněnou podat žalobu ve smyslu čl. 263 čtvrtého pododstavce SFEU, pokud soudní ochranu nelze účinně zajistit jiným způsobem [15]. Tribunál ve svém zrušeném usnesení ještě rozhodl, že taková entita kvůli tomu, že nemá právní subjektivitu, nemůže zmocnit zástupce [16]. Neviděl přitom možnost, jak se s touto okolností vypořádat, ačkoli mu bylo zřejmé, že se jedná o záležitost právní ochrany [17].

52. Je pravda, že tato rozhodnutí se vždy týkala zachování právní subjektivity právnické osoby pro účely podání žaloby k unijním soudům, a nikoli zachování zmocnění osoby, která za ni jedná. Vycházejí však z myšlenky, že unijní soudy v žádném případě nemají v případech, ve kterých by použití vnitrostátního práva vedlo k nemožnosti poskytnout účinnou právní ochranu, „svázané ruce“ [18]. Naopak jsou v těchto případech povinny účinnou právní ochranu poskytnout.

53. Výše uvedenému nebrání ani okolnost, že za jiných okolností osobě, která hledá právní ochranu, v případě, že jí vnitrostátní právo odepře možnost účinné právní ochrany, podle judikatury Soudního dvora v konečném důsledku náleží jen nárok na náhradu škody. Věci, které v této souvislosti byly diskutovány při ústním jednání, se nikdy netýkaly žalob adresáta ve smyslu čl. 263 čtvrtého pododstavce SFEU proti aktům, které jsou mu určeny, nýbrž žalob osob, které nebyly adresáty, proti aktům unijního práva s obecně závaznými účinky, které vyžadují provedení [do vnitrostátního práva] nebo vnitrostátní prováděcí akty [19]. Pokud vnitrostátní právo v těchto případech nestanoví (účinné) prostředky nápravy, nelze „zástupně“ podat žalobu na neplatnost přímo proti příslušnému aktu unijního práva, která není upravena v systému čl. 263 čtvrtého pododstavce SFEU.

54. Žaloba podaná v tomto případě adresátem – TKB – proti aktu unijního práva, který nepříznivě zasahuje do jeho právního postavení, – tj. proti rozhodnutí ECB – je však bez dalšího upravena v systému čl. 263 čtvrtého pododstavce SFEU a nelze ji nahradit zejména nárokem na náhradu škody. Ve věci projednávané v tomto případě navíc neexistuje, byť i jen teoretická, možnost nechat odebrání licence ze strany ECB přezkoumat vnitrostátními soudy [20].

55. Této situaci by nemohl zabránit ani návrh na vydání předběžného opatření. I v tomto případě, stejně jako u žaloby podle článku 263 SFEU, totiž musí být v době rozhodování Soudního dvora splněny podmínky přípustnosti. V důsledku odebrání licence byl však již jedenáct dní po vydání rozhodnutí ECB ustanoven likvidátor, takže v době rozhodování Soudního dvora o předběžném opatření by plné moci advokátů pro dané řízení byly rovněž již odvolány. Navíc Soudní dvůr sice může podle článku 278 SFEU nařídit odklad provádění napadeného aktu, v projednávaném případě tedy výkon rozhodnutí o odebrání licence, nikoli však likvidace podle vnitrostátního práva.

56. Závěr, podle něhož v tomto případě nemůže být pro určení osoby, která je oprávněna TKB zastupovat, rozhodující vnitrostátní právo, ostatně potvrzuje pohled na souběžně probíhající řízení. V obdobném řízení vedeném Tribunálem například příslušný maltský likvidační soud ve svém usnesení o zahájení likvidace dotčené banky výslovně zachoval oprávnění představenstva zastupovat pro účely

15 – Rozsudek ze dne 18. ledna 2007, PKK a KNK v. Rada (C-229/05 P, EU:C:2007:32, body 110 až 112).

16 – Usnesení Tribunálu ze dne 15. února 2005, PKK a KNK v. Rada (T-229/02, EU:T:2005:48, body 37 a 38).

17 – Usnesení Tribunálu ze dne 15. února 2005, PKK a KNK v. Rada (T-229/02, EU:T:2005:48), body 28 a 39 až 41.

18 – V tomto smyslu viz naposledy rozsudek Tribunálu ze dne 23. dubna 2018, One of Us a další v. Komise (T-561/14, EU:T:2018:210, bod 59).

19 – Viz zejména rozsudky ze dne 25. července 2002, Unión de Pequeños Agricultores v. Rada (C-50/00 P, EU:C:2002:462, bod 43) a ze dne 1. dubna 2004, Komise v. Jégo-Quéré (C-263/02 P, EU:C:2004:210, body 33 až 35).

20 – Napadení usnesení o nařízení likvidace – proti němuž podle lotyšského práva skutečně nelze podat opravný prostředek – by zejména nikdy, ani prostřednictvím předložení předběžné otázky Soudnímu dvoru, nemohlo vést k meritornímu přezkumu odebrání licence ze strany ECB. Lotyšský soud v rámci svého rozhodnutí o zahájení likvidačního řízení nezkoumá, zda odebrání licence bylo v souladu s právními předpisy; k tomu ostatně ani nemá pravomoc, viz rozsudek ze dne 19. prosince 2018, Berlusconi a Fininvest (C-219/17, EU:C:2018:1023, bod 57). Navíc je sporné, zda by dotčený lotyšský soud v případě tohoto rozhodnutí vůbec byl oprávněn k předložení předběžné otázky. Soudní dvůr neuznal oprávnění německého Amtsgericht (okresní soud) předložit mu předběžnou otázku v řízení o ustanovení likvidátora, viz usnesení ze dne 12. ledna 2010, Amiraike Berlin (C-497/08, EU:C:2010:5, body 16 až 22).

podání žaloby na neplatnost rozhodnutí o odebrání licence k Tribunálu [21]. Rovněž v Lotyšsku se vyskytly případy, ve kterých bylo představenstvo nadále považováno za oprávněné k zastupování v řízení, v němž bylo napadeno odebrání licence [22]. Kdyby byl přijat názor Tribunálu, závisela by tedy možnost přezkumu aktu unijního práva na právním rámci daného členského státu.

57. Tribunál se tedy dopustil nesprávného právního posouzení, když v bodě 35 napadeného usnesení dospěl k závěru, že oprávnění k zastupování, a tedy i oprávnění odvolat procesní plné moci je v každém případě třeba posuzovat výlučně podle vnitrostátního práva.

58. Toto nesprávné právní posouzení však může vést ke zrušení napadeného usnesení pouze tehdy, pokud je odvolání procesní plné moci likvidátorem skutečně způsobilé zmařit účinnou právní ochranu banky proti odebrání jejího povolení. Tak by tomu nebylo v případě, pokud by cíle právní ochrany banky mohlo být stejně účinně dosaženo prostřednictvím likvidátora.

b) K první části prvního důvodu kasačního opravného prostředku

59. Článek 47 první pododstavec Listiny popisuje zásadu účinné právní ochrany jako právo každého na účinné prostředky nápravy před soudem. Z článku 47 třetího pododstavce Listiny navíc vyplývá, že musí být zajištěn přístup k soudům. Pouhou formální nebo teoretickou, ale ve skutečnosti vyloučenou možnost využít prostředků nápravy nelze považovat za dostatečnou [23]. Soudní dvůr tak například nepovažuje prostředek právní ochrany za účinný v případě, kdy jediná možnost jednotlivce získat přístup k soudu spočívá v tom, že se musí dopustit porušení práva, proti jehož potrestání se pak může bránit [24].

60. Pro případ, že by likvidátor podle lotyšského práva nebyl oprávněn napadnout odebrání povolení již *de iure*, neměla by banka žádný opravný prostředek, neboť z povahy věci plyne, že právnická osoba nemůže činit procesní úkony sama, nýbrž musí být zastoupena fyzickou osobou. To by však každopádně nesplňovalo požadavky na účinnost právní ochrany.

61. TKB v prvoinstančním řízení uvedla, že takové omezení oprávnění likvidátora zastupovat vyplývá z čl. 322 odst. 1 lotyšského obchodního zákoníku, který jeho jednatelské oprávnění omezuje na jednání, která nejsou v rozporu s likvidací společnosti. Tribunál naproti tomu v bodě 36 napadeného usnesení konstatoval, že lotyšské právo svěřuje úkol podat jménem banky žalobu na neplatnost likvidátorovi.

62. V této souvislosti je třeba poukázat na okolnost, že nesprávné posouzení vnitrostátního práva lze Tribunálu v řízení o kasačním opravném prostředku vytknout jen tehdy, pokud vnitrostátní právo zkreslil [25].

21 – V současnosti projednávaná věc T-321/17, Niemelä a další v. ECB, s odkazem na usnesení finančního soudu Malty ze dne 16. ledna 2017 (příloha 4 žaloby podané k Tribunálu), s. 7 a násl.

22 – Tato vnitrostátní rozhodnutí se týkala dřívějšího právního stavu, kdy odebrání povolení ještě nebylo aktem unijního práva, jelikož povolení odnímala FKTK; viz rozhodnutí Rīga Administratīvā rajona tiesa (okresní správní soud v Rize, Lotyšsko) ze dne 27. března 2009, Ogres Komercbanka v. FKTK, č. A42388907, a rozhodnutí Rīga Administratīvā apgabaltiesa (Krajský správní soud v Rize, Lotyšsko) ze dne 25. března 2010, Ogres Komercbanka v. FKTK, č. A42388907, jakož i rozhodnutí Rīga Administratīvā apgabaltiesa (krajský správní soud v Rize) ze dne 11. února 2011, VEF Banka v. FKTK, č. A43005010.

23 – Podle ustálené judikatury Evropského soudu pro lidská práva (dále jen „ESLP“) nemůže být prostředek nápravy jen „teoretický nebo iluzorní“, viz například rozsudek ESLP ze dne 26. února 2002, Del Sol v. Francie (CE:ECHR:2002:0226JUD004680099, § 21).

24 – Rozsudky ze dne 13. března 2007, Unibet (C-432/05, EU:C:2007:163, bod 64) a ze dne 3. října 2013, Inuit Tapiriit Kanatami a další v. Parlament a Rada (C-583/11 P, EU:C:2013:625, bod 104).

25 – Rozsudky ze dne 24. října 2002, Aéroports de Paris v. Komise (C-82/01 P, EU:C:2002:617, bod 63), a ze dne 21. prosince 2011, A2A v. Komise (C-318/09 P, EU:C:2011:856, bod 125).

63. Soudní dvůr při tom zkoumá, zda Tribunál na základě dokumentů a písemností, které mu byly předloženy, nezkreslil znění předmětných vnitrostátních právních předpisů nebo s nimi související vnitrostátní judikaturu nebo také písemné práce právní nauky, které se jich týkají, dále zda Tribunál neučinil z hlediska těchto údajů zjištění, která by byla zjevně v rozporu s jejich obsahem, a konečně zda Tribunál při zkoumání veškerých údajů nepřisoudil některému z nich – při zjišťování obsahu vnitrostátních právních předpisů – takový význam, který mu s ohledem na ostatní údaje nepřísluší, pakliže to zjevně vyplývá z písemností ve spise [26].

64. Navrhovatelka by tedy musela tvrdit, že závěry Tribunálu jsou ve zjevném rozporu s obsahem předmětných ustanovení vnitrostátního práva nebo že Tribunál přisoudil ustanovením tohoto práva význam, který tato ustanovení podle písemností ve spisu zjevně nemají [27].

65. Ze spisu vyplývá, že TKB zastává názor, že podle čl. 322 odst. 1 lotyšského obchodního zákoníku jsou jednatelská oprávnění likvidátora omezena na opatření, která nejsou v rozporu s účelem likvidace, zatímco ECB uvádí čl. 133 odst. 4 a čl. 161 odst. 1 lotyšského zákona o úvěrových institucích, aby prokázala, že likvidátorovi náleží veškeré pravomoci, které by náležely rovněž představenstvu banky.

66. Lotyšskou právní úpravu tedy nelze považovat za natolik jasnou, aby bylo v závěru Tribunálu, že likvidátor má podle lotyšského práva přinejmenším *de iure* možnost napadnout před unijními soudy odebrání povolení ze strany ECB, možno spatřovat zkreslení skutkového stavu ve smyslu judikatury uvedené v bodě 63 tohoto stanoviska.

67. Z výše uvedeného vyplývá, že toto zjištění Tribunálu je závazné.

c) Ke druhé části prvního důvodu kasačního opravného prostředku

68. Zbývá tedy ověřit, zda Tribunál mohl mít za to, že je tato možnost právní ochrany účinná, aniž by se dopustil nesprávného právního posouzení. Jak totiž vyplývá z judikatury citované v bodě 59 tohoto stanoviska, prostředek nápravy nesmí být neúčinný ani *de facto*.

69. V této souvislosti již generální advokát M. Bobek na jiném místě uvedl, že otázka, zda je prostředek nápravy účinný, musí být zodpovězena na základě strukturálních úvah [28]. V tomto smyslu nemůže postačovat existence čistě formální možnosti využít prostředků nápravy, pokud je právní rámec koncipován tak, že tuto možnost ve skutečnosti nelze využít. Jinak by byl článek 47 první pododstavec Listiny zbaven svého smyslu.

1) Je třeba možnost, že žalobu podá likvidátor, považovat za účinnou?

70. Co se týče možnosti, že žalobu po zahájení likvidačního řízení podá likvidátor, TKB zaprvé tvrdí, že napadení odebrání povolení by s ohledem na čl. 322 odst. 1 lotyšského obchodního zákoníku představovalo přinejmenším porušení povinnosti likvidátora. Z tohoto důvodu je možnost, že žalobu podá likvidátor, pouze teoretická. ECB proti tomu namítá, že likvidátor má vůči věřitelům povinnost vytvořit pokud možno co největší likvidační podstatu, a tudíž by napadení odebrání povolení zajisté mohlo být v jeho zájmu.

26 – Rozsudky ze dne 5. července 2011, Edwin v. OHIM (C-263/09 P, EU:C:2011:452, bod 53), a ze dne 5. dubna 2017, EUIPO v. Szajner (C-598/14 P, EU:C:2017:265, bod 56).

27 – V tomto smyslu viz rozsudek ze dne 10. listopadu 2016, DTS Distribuidora de Televisión Digital v. Komise (C-449/14 P, EU:C:2016:848, bod 49).

28 – Stanovisko generálního advokáta M. Bobka ve věci El Hassani (C-403/16, EU:C:2017:659, bod 63).

71. V zásadě je tomu vskutku tak, že s ohledem na povinnost likvidátora vůči věřitelům je za určitých okolností přípustné dočasné pokračování v obchodní činnosti dotčené společnosti. Na rozdíl od insolvenčního řízení však cíl likvidace spočívá právě v likvidaci majetku společnosti a v zániku společnosti. Pokud by byl úkol napadnout odebrání licence u unijních soudů svěřena likvidátorovi, znamenalo by to, že se po něm požaduje, aby odstranil právní důvod likvidace společnosti. Právě to ale není v souladu s jeho pověřením.

72. Postavení insolvenčního správce, který spravuje majetek společnosti, která musela vyhlásit úpadek v důsledku aktu unijního práva, který byl vůči ní vydán, například kvůli uložení pokuty podle předpisů o hospodářské soutěži, s touto situací nelze srovnávat. Za těchto okolností lze zastupování dotčené společnosti v rámci řízení vedeného o žalobě na neplatnost před unijními soudy bez obtíží svěřit výlučně insolvenčnímu správci [29]. Pokud tím ještě lze odvrátit úpadek, je totiž v jeho zájmu tuto pokutu podle předpisů o hospodářské soutěži, napadnout. Názorný příklad v této souvislosti poskytuje jeden případ, o kterém rozhodoval Tribunál: V tomto případě byl správce konkurzní podstaty, který byl ustanoven po uložení pokuty podle předpisů o hospodářské soutěži, podle práva členského státu dokonce povinen udržet dotčenou společnost v činnosti [30]. V projednávaném případě je tomu však z hlediska zájmů a povinností přesně naopak.

73. Zadruhé TKB tvrdí, že zájmy banky může účinně hájit jen představenstvo, které bylo již od počátku zapojeno do složitého procesu odebírání licence. Z tohoto důvodu musí být zajištěna kontinuita jednajících osob ve stadiu řízení před soudem.

74. K tomu je nejprve třeba uvést, že revizní komise ECB nepovažovala námitku, kterou představenstvo podalo proti rozhodnutí o odebrání licence, za nepřípustnou i přes to, že likvidátor již odvolal plné moci a že Rīgas pilsētas Vidzemes priekšpilsētas tiesa (soud obvodu Vidzeme města Rigy) vydal usnesení v opačném smyslu, a ve věci rozhodla. Tato okolnost hovoří ve prospěch toho, aby bylo těmto osobám zastupování banky umožněno i ve stadiu řízení před soudem. Z již zmíněné judikatury Soudního dvora týkající se zachování právní subjektivity právnických osob pro účely podání žaloby k unijním soudům lze navíc vyvodit myšlenku, že adresát aktu unijního práva musí mít rovněž možnost bránit se proti aktům, které nepříznivě zasahují do jeho právního postavení, ve formě, kterou měl v okamžiku, kdy proti němu orgány Unie zakročily [31].

75. Navíc je zatřetí třeba vzít v potaz okolnost, že likvidátor banky, jíž bylo odebráno povolení, je podle čl. 377 odst. 2 lotyšského občanského soudního řádu jmenován na návrh FKTK. Podle čl. 387 odst. 2 lotyšského občanského soudního řádu FKTK kromě toho může kdykoli podat návrh na změnu likvidátora, pokud mu již nedůvěřuje. Vezme-li se zároveň v úvahu skutečnost, že to byla právě FKTK, na jejíž návrh ECB odebrala povolení udělené TKB, stane se střet zájmů očividným. Pokud by likvidátor chtěl napadnout odebrání povolení ze strany ECB, mohl by být podle výše uvedeného ustanovení kdykoli nahrazen na návrh FKTK, která v tomto ohledu stojí na straně ECB.

76. Evropský soud pro lidská práva (dále jen „ESLP“) v jednom obdobném případě spatřoval v okolnosti, že legalitu odebrání bankovní licence, jež mělo za následek likvidaci dotčené banky, mohl učinit předmětem soudního přezkumu již jen likvidátor, ale bývalé představenstvo již nikoli, porušení článku 6 Evropské úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod (dále jen „EÚLP“). ESLP se přitom zaměřil zejména na okolnost, že likvidátor byl *de facto* ovládán orgánem dohledu, který

29 – Viz například rozsudek Tribunálu ze dne 12. prosince 2012, Novácke chemické závody v. Komise (T-352/09, EU:T:2012:673, body 6 a 7).

30 – Rozsudek Tribunálu ze dne 12. prosince 2012, Novácke chemické závody v. Komise (T-352/09, EU:T:2012:673, bod 184).

31 – Viz zejména rozsudek ze dne 18. ledna 2007, PKK a KNK v. Rada (C-229/05 P, EU:C:2007:32, bod 112), jakož i body 49 až 52 tohoto stanoviska.

například kdykoli mohl insolvenční soud požádat o změnu likvidátora [32]. V projednávaném případě sice FKTK nemůže likvidátora – na rozdíl od výše uvedeného rozhodnutého případu – ustanovit sama, čl. 377 odst. 2 a čl. 387 odst. 2 lotyšského občanského soudního řádu však stanoví, že soud jmenuje osobu navrženou FKTK a opět ji odvolá, pokud FKTK v likvidátora ztratí důvěru.

77. Rozhodnutí likvidátora, že nenapadne odebrání povolení, je tedy strukturální a není v jednotlivých případech podmíněno ekonomickým nebo právním uvážením. Z tohoto důvodu též nelze TKB vytýkat, že se nepokusila domoci se u lotyšských soudů nahrazení ustanoveného likvidátora jiným likvidátorem. Vzhledem k lotyšskému právnímu stavu, jak vyplývá z obsahu spisu, nenapadne likvidátor v takovém případě, jako je ten projednávaný, odebrání bankovní licence ze systémových důvodů. Nejedná se tudíž ani o situaci, kdy by se představenstvo v daném případě pouze nechtělo spokojit s odlišným názorem likvidátora na účelnost daného právního kroku [33].

78. Začtvrté jiné posouzení neodůvodňuje ani okolnost, že se kvůli likvidaci TKB, kterou podle lotyšského práva již nelze zvrátit, ve výsledku *de facto* jedná již jen o nároky na náhradu škody, jejichž uplatnění by mohlo být též v zájmu likvidátora. Výše popsaný střet zájmů na likvidátora za lotyšského právního stavu dopadá, rovněž co se týče napadení odebrání povolení za účelem pozdějšího uplatnění nároků na náhradu škody. Přesto by navíc formálně musel napadnout právní důvod likvidace. Kromě toho by tato argumentace vedla k tomu, že by účinná právní ochrana byla odepřena s argumentem, že lotyšský právní stav předem vylučuje účinnou (primární) právní ochranu proti odebrání licence.

79. Za těchto okolností nelze mít za to, že cíle právní ochrany TKB lze účinně dosáhnout odkazem na žalobu, kterou může podat likvidátor.

2) Je žaloba akcionářů možným účinným prostředkem právní ochrany?

80. Zjištění, k němuž Tribunál dospěl v bodě 36 napadeného usnesení a podle něhož odvolání procesních plných mocí a z toho vyplývající závěr, že již není důvodné o předmětné žalobě rozhodnout, nepředstavuje zkrácení práva TKB na účinnou soudní ochranu, by se však mohlo ukázat jako správné z jiných důvodů.

81. Bylo by tomu tak zejména v případě, pokud by žaloba akcionářů, kterou Tribunál v bodě 72 napadeného usnesení shledal přípustnou, mohla cíl právní ochrany banky zajistit stejně účinným způsobem.

82. V projednávaném případě přicházejí v úvahu dvě formy žaloby akcionářů: žaloba podaná akcionáři vlastním jménem na ochranu jejich vlastních práv a žaloba akcionářů podaná vlastním jménem a na ochranu práv společnosti (ve formě *řízení k uplatnění práv jiné osoby*, tak zvané *Prozessstandschaft*) [34].

32 – Rozsudek ESLP ze dne 24. listopadu 2005, Capital Bank AD v. Bulharsko (CE:ECHR:2005:1124JUD004942999, body 91, 117 a 118). Obdobně rozsudek ESLP ze dne 21. října 2003, Credit and Industrial Bank v. Česká republika (CE:ECHR:2003:1021JUD002901095, body 71 až 73).

33 – Ostatně, i pokud by se o takový případ jednalo, byla by tato situace nesrovnatelná se situací, kdy akcionáři společnosti v konkrétním případě nejsou srozuměni s rozhodnutím představenstva nenapadnout akt unijního práva. Za posledně uvedených okolností samozřejmě nemůže pouhý názorový nesoulad mezi akcionáři a členy představenstva založit právo akcionářů podat žalobu. Mezi akcionáři a představenstvem ovšem také existuje pouto legitimity dané právem obchodních společností a různé způsoby uplatňování vlivu. Tato okolnost je důvodem pro to, aby se akcionáři řídili rozhodnutím představenstva. V projednávaném případě ale taková zpětná vazba ve vztahu likvidátora k ostatním orgánům společnosti schází. Likvidátor je naopak dosazen zvnějšku institucí, na jejíž návrh byl vydán předmětný akt unijního práva. Žaloba na náhradu škody dodatečně podaná akcionáři v tomto ohledu, jak již uvedl Tribunál v bodě 56 napadeného usnesení, nepředstavuje odpovídající prostředek uplatňování vlivu.

34 – Tuto žalobu lze v širším smyslu označit jako *actio pro socio*. Třetí možnost, která přichází v úvahu, a to žaloba akcionářů podaná jménem banky na ochranu jejích zájmů, je v projednávaném případě vyloučena, jelikož akcionáři nevystupují jako pověření zástupci banky.

83. Prvně uvedená možnost, žaloba akcionářů proti odebrání povolení *k ochraně vlastních práv*, zejména k ochraně jejich vlastnického práva [35], již předem představuje *aliud* k žalobě banky – jako držitelky povolení – k ochraně jejích zájmů na zachování svého povolení, a z tohoto důvodu ji nelze považovat za stejně účinnou.

84. V tomto případě ale Tribunál v bodě 57 napadeného usnesení vycházel z toho, že akcionářům v takové situaci, jako je ta, o kterou se jedná v projednávané věci, musí náležet právo *na ochranu zájmů banky*. Nehledě na otázku, zda by taková žaloba vůbec byla přípustná [36], ale tuto žalobu každopádně nelze také považovat za stejně účinnou jako vlastní žalobu banky.

85. Zaprvé je třeba žalobu, která musí být podána prostřednictvím jiné osoby, vždy považovat za méně účinnou, jelikož tak právní ochrana ve výsledku závisí na vůli třetí osoby. TKB v tomto ohledu v řízení o kasačním opravném prostředku uvedla, že žaloba akcionářů nemůže nahradit vlastní žalobu banky.

86. Zadruhé akcionáři nemají informace a přehled o průběhu řízení, které jsou potřebné k účinnému hájení postoje banky.

87. Zatřetí jsou možnosti podat žalobu k unijním soudům postaveny na přímé právní ochraně adresáta aktu unijního práva, který nepříznivě zasahuje do jeho právního postavení. Dokazuje to okolnost, že žaloby osob, které nejsou adresáty, jsou přípustné jen za zvláštních podmínek; systém soudní ochrany Unie je v tomto ohledu doplněn soudy členských států [37]. Adresáta aktu unijního práva z tohoto důvodu nelze odkázat na možnost právní ochrany, která je v tomto smyslu subsidiární a které se musí chopit jiná osoba, která sama není adresátem dotčeného aktu. Při posuzování přípustnosti žaloby na neplatnost tedy musí být přednostně zajištěna účinná ochrana přímého adresáta aktu unijního práva.

3) Dílčí závěr

88. Cíle právní ochrany banky tudíž nelze účinně dosáhnout ani odkazem na likvidátora, ani odkazem na žalobu podanou akcionáři. Tribunál se tedy dopustil nesprávného právního posouzení, když v bodě 36 napadeného usnesení odmítl, že by došlo k porušení práva na účinnou právní ochranu.

89. Z výše uvedeného plyne, že první důvod kasačního prostředku je opodstatněný.

3. K důsledkům opodstatněnosti kasačního opravného prostředku ve věci C-699/17 P

90. Rozhodnutí Tribunálu je v rozsahu, v němž se týká okolnosti, že již není důvodné rozhodnout o žalobě TKB, založeno na zjištěních uvedených v bodech 35 a 36 napadeného usnesení, a sice že ani neexistence účinného prostředku právní ochrany po odvolání procesních plných mocí nemůže vést k upuštění od použití dotčených vnitrostátních právních předpisů a že účinnou právní ochranu lze v každém případě zajistit prostřednictvím likvidátora. Ukázalo se však, že obě tato zjištění jsou stižena vadou spočívající v nesprávném právním posouzení [38].

91. Bod 1 výroku napadeného usnesení je tudíž nutno zrušit, aniž by byla relevantní opodstatněnost druhého důvodu kasačního opravného prostředku, kterým TKB podpůrně namítá, že odvolání procesních plných mocí nemělo formální náležitosti vyžadované vnitrostátním právem.

35 – K takovýmto okolnostem případu viz rozsudky Tribunálu ze dne 17. července 2014, Westfälisch-Lippischer Sparkassen- und Giroverband v. Komise (T-457/09, EU:T:2014:683, body 112 a 116), a ze dne 12. listopadu 2015, HSH Investment Holdings Coinvest-C a HSH Investment Holdings FSO v. Komise (T-499/12, EU:T:2015:840, body 31 a 57).

36 – Tato otázka je předmětem kasačních opravných prostředků podaných ve věcech C-663/17 P a C-665/17 P, viz body 102 a násl. tohoto stanoviska.

37 – V tomto smyslu viz rozsudky ze dne 25. července 2002, Unión de Pequeños Agricultores v. Rada (C-50/00 P, EU:C:2002:462, body 39 až 42), a ze dne 1. dubna 2004, Komise v. Jégo-Quéré (C-263/02 P, EU:C:2004:210, body 29 až 32).

38 – Viz body 57 a 79 tohoto stanoviska.

4. K přípustnosti žaloby TKB podané k Tribunálu

92. Podle čl. 61 prvního pododstavce statutu Soudního dvora Soudní dvůr v případě zrušení rozhodnutí Tribunálu vydá sám rozhodnutí ve věci, pokud to soudní řízení dovoluje.

93. Tak je tomu v projednávaném případě. Z výše uvedených úvah totiž vyplývá, že námitka nepřípustnosti podaná ECB musí být zamítnuta, aniž to vyžaduje další objasnění skutkového stavu.

94. Podle zjištění Tribunálu likvidátor dne 17. března 2016 odvolal všechny plné moci udělené TKB, resp. bývalým představenstvem.

95. Pokud ale tato okolnost *de facto* znemožnila přístup TKB k unijním soudům, nelze ji při posuzování přípustnosti její žaloby brát v potaz. Jak již totiž bylo ukázáno výše, použití vnitrostátního práva nemůže vést k vyloučení účinné soudní ochrany proti aktům unijního práva zaručené čl. 47 prvním pododstavcem Listiny [39].

96. Jak bylo uvedeno výše, může ale TKB účinné právní ochrany proti odebrání své bankovní licence dosáhnout pouze prostřednictvím žaloby, která byla jejím jménem podána bývalým představenstvem podle čl. 263 čtvrtého pododstavce SFEU.

97. V tomto ohledu především z bodů 70 až 79 tohoto stanoviska vyplývá, že za účinnou nelze považovat zejména možnost, že žalobu podá likvidátor, která po odvolání procesních plných mocí formálně i nadále existuje.

98. Stejně tak nelze TKB odkázat na žalobu, kterou mají podat akcionáři banky, jelikož ta nemůže být stejně účinná, jako je vlastní žaloba banky [40].

99. Z tohoto důvodu je pravomoc likvidátora odvolat všechny plné moci, která existuje podle vnitrostátního práva, pokud jde o plné moci k podání žaloby podle čl. 263 čtvrtého pododstavce SFEU a která vede k tomu, že již nelze dosáhnout účinné právní ochrany, z hlediska unijního práva irelevantní. Původní plnou moc advokátů, jejíž platnost k okamžiku jejího udělení je nesporná, je tedy nutno nadále považovat za účinnou.

100. Zachování oprávnění představenstva zastupovat pro účely řízení o žalobě na neplatnost vedeného před unijními soudy ostatně nemá vliv na lotyšský právní stav [41]. Podobně jako uznání aktivní legitimace společnosti provozující cestovní kancelář v případě zmíněném v bodě 50 tohoto stanoviska neznamenalo, že se jí podle vnitrostátního práva přiznává právní subjektivita, neznamená uznání oprávnění bývalého představenstva zastupovat v rámci řízení o žalobě podle čl. 263 čtvrtého pododstavce SFEU, že se ve vnitrostátním právu obnovuje postavení, které představenstvo podle práva obchodních společností mělo před likvidací.

101. Ze všeho, co bylo uvedeno výše, vyplývá, že námitku nepřípustnosti, která byla vznesena před Tribunálem, je nutno v rozsahu, v němž se týká žaloby TKB, zamítnout.

39 – Viz již body 48 až 56 tohoto stanoviska.

40 – Viz body 80 až 87 tohoto stanoviska.

41 – Představenstvo ostatně rovněž ještě poté, co likvidátor odvolal plné moci, a přes to, že Rīgas pilsētas Vidzemes priekšpilsētas tiesa (soud obvodu Vidzeme města Rigy) vydal usnesení v opačném smyslu, zastupovalo navrhovatelku ve správním řízení vedeném revizní komisí ECB, aniž to narazilo na praktické překážky.

B. Ke kasačním opravným prostředkům ve věcech C-663/17 P a C-665/17 P

102. Svými kasačními opravnými prostředky ve věcech C-663/17 P a C-665/17 P ECB a Komise napadají bod 2 výroku napadeného usnesení, kterým Tribunál zamítl námitku nepřípustnosti, kterou vznesla ECB a která se týká žaloby podané akcionáři.

103. ECB svůj kasační opravný prostředek formálně opírá o tři, Komise formálně o dva důvody kasačního opravného prostředku. Po obsahové stránce obě Tribunálu vytýkají, že se dopustil nesprávného právního posouzení jak při posuzování právního zájmu na podání žaloby (viz níže bod 1), tak při posuzování aktivní legitimace akcionářů (viz níže bod 2).

1. První důvod kasačních opravných prostředků: právní zájem akcionářů na podání žaloby

104. Podle ustálené judikatury Soudního dvora je existence právního zájmu žalobce na podání žaloby podmíněna tím, že závazné právní účinky napadeného opatření musí být způsobilé dotknout se zájmů žalobce tak, že podstatným způsobem změní jeho právní postavení [42].

105. Podle judikatury uvedené v bodě 53 napadeného usnesení je žaloba na neplatnost podaná akcionářem společnosti v zásadě přípustná pouze tehdy, pokud lze uplatnit *vlastní* právní zájem na jejím podání, který se odlišuje od právního zájmu, který na zrušení tohoto aktu má společnost, která je adresátkou daného aktu unijního práva. Jinak může své zájmy v souvislosti s tímto aktem unijního práva hájit pouze výkonem práv společníka této společnosti [43].

106. Důvodem je, že v tomto ohledu náleží právo podat žalobu proti příslušnému aktu unijního práva samotné společnosti. Žaloba akcionáře tedy není nutná a je třeba považovat ji za subsidiární vůči přímé právní ochraně společnosti jako adresátky dotčeného aktu [44].

107. Tribunál ovšem v bodě 57 napadeného usnesení rozhodl, že v tomto případě akcionáři mohou výjimečně podat žalobu na ochranu zájmů banky, jelikož jim likvidace TKB brání, aby ve vnitřním vztahu vůči představenstvu uplatňovali práva, která jim přiznává právo obchodních společností.

108. Pro určení dalšího postupu je v tomto bodě rozhodující odpověď na otázku, zda se dospěje k závěru o vlastním právním zájmu akcionářů na podání žaloby, nebo o žalobě akcionářů na ochranu zájmů banky. Podle toho se totiž určí požadavky, které je následně třeba klást na posouzení aktivní legitimace. Pokud totiž akcionáři mohou podat žalobu na ochranu zájmů banky, může být z hlediska aktivní legitimace relevantní již jen to, zda je odebráním povolení bezprostředně a osobně dotčena banka – a nikoli sami akcionáři.

109. K tomuto závěru lze dospět na základě judikatury Soudního dvora týkající se práva sdružení podat žalobu v oblasti právních předpisů o státních podporách. V této oblasti stále znovu vznikají situace, kdy sdružení vlastním jménem podá žalobu na neplatnost za účelem ochrany zájmů jiné právnické osoby, většinou svého člena.

42 – Rozsudek ze dne 13. října 2011, Deutsche Post a Německo v. Komise (C-463/10 P a C-475/10 P, EU:C:2011:656, bod 37).

43 – Rozsudky Tribunálu ze dne 20. června 2000, Euromin v. Rada, T-597/97 (EU:T:2000:157, bod 50), ze dne 17. července 2014, Westfälisch-Lippischer Sparkassen- und Giroverband v. Komise (T-457/09, EU:T:2014:683, bod 112) a ze dne 12. listopadu 2015, HSH Investment Holdings Coinvest-C a HSH Investment Holdings FSO v. Komise (T-499/12, EU:T:2015:840, bod 31).

44 – Viz již bod 87 tohoto stanoviska.

110. Podle této judikatury mohou sdružení, v nichž jsou sdruženy podniky, které jsou dotčeny rozhodnutím o státní podpoře, proti takovémuto rozhodnutí podat žalobu v zásadě pouze tehdy, pokud mohou prokázat svůj vlastní právní zájem na podání žaloby. Vlastní právní zájem sdružení na podání žaloby může odůvodnit například zachování vyjednávací pozice. V tomto případě pak Soudní dvůr následně vyžaduje, aby se napadené rozhodnutí vyjednávací pozice sdružení týkalo osobně a bezprostředně [45].

111. Soudní dvůr ovšem rovněž rozhodl, že sdružení může mít i právo podat vlastním jménem žalobu na ochranu zájmu svých členů na zrušení rozhodnutí. V tomto případě je pak v rámci aktivní legitimace rozhodující, že jsou rozhodnutím, které má být napadeno, osobně a bezprostředně dotčeni členové sdružení [46].

112. To je vcelku logické. Z povahy věci totiž plyne, že sdružení není při ochraně zájmů svých členů osobně a bezprostředně dotčeno, pokud jde o jeho vlastní právní postavení. Pokud je tedy možné, aby někdo hájil zájmy jiné osoby, nelze také v souvislosti s přípustností takové žaloby požadovat, aby byla žalující strana sama dotčena. Výše uvedené musí platit jak pro žaloby sdružení, tak pro žaloby akcionářů. Tribunál ve své judikatuře rovněž vychází z toho, že hodnocení obsažená v judikatuře týkající se aktivní legitimace sdružení lze přenést na žaloby akcionářů [47].

113. Je tedy nutno ověřit, zda akcionáři v projednávaném případě – jak se domnívá Tribunál – výjimečně mohou poukazovat na zájem, který na zrušení předmětného rozhodnutí má rovněž banka. Nejprve je ovšem třeba posoudit, zda akcionáři mohou prokázat vlastní právní zájem na podání žaloby, a zda by se napadené usnesení z tohoto důvodu mohlo ukázat jako správné.

a) Vlastní právní zájem akcionářů na podání žaloby?

114. Ekonomický zájem na zachování licence, jejímž výlučným držitelem je banka, v zásadě nemůže založit vlastní právní zájem akcionářů na podání žaloby. V tomto ohledu se totiž zájem akcionářů překrývá se zájmem banky [48].

115. Podá-li neprivilegovaný žalobce žalobu na neplatnost aktu, jenž mu není určen, pak se požadavek, že závazné právní účinky napadeného opatření musí být způsobilé dotknout se zájmů žalobce tak, že podstatným způsobem změní jeho právní postavení (právní zájem na podání žaloby), překrývá s podmínkami stanovenými v článku 263 čtvrtém pododstavci SFEU (zejména s bezprostředním dotčením) [49].

116. Z tohoto důvodu nemůže role akcionářů ve správním řízení, které předcházelo odebrání licence, zdůrazněná při ústním jednání, sama o sobě založit vlastní právní zájem akcionářů na podání žaloby. Účast na řízení sama o sobě totiž ještě nevede k tomu, že je takto zúčastněná osoba dotčena aktem, kterým je řízení ukončeno [50].

45 – Rozsudky ze dne 2. února 1988, Kwekerij van der Kooy a další v. Komise (67/85, 68/85 a 70/85, EU:C:1988:38, bod 22), ze dne 24. března 1993, CIRFS a další v. Komise (C-313/90, EU:C:1993:111, body 29 a 30), a ze dne 22. června 2006, Belgie a Forum 187 v. Komise (C-182/03 a C-217/03, EU:C:2006:416, bod 56), jakož i z judikatury Tribunálu např. usnesení ze dne 23. ledna 2014, Confederación de Cooperativas Agrarias de España a CEPES v. Komise (T-156/10, EU:T:2014:41, body 33 a 37 až 39).

46 – Rozsudky ze dne 7. prosince 1993, Federmineraria a další v. Komise (C-6/92, EU:C:1993:913, body 17 a 18), a ze dne 22. června 2006, Belgie a Forum 187 v. Komise (C-182/03 a C-217/03, EU:C:2006:416, bod 64).

47 – V tomto smyslu viz rozsudek Tribunálu ze dne 12. listopadu 2015, HSH Investment Holdings Coinvest-C a HSH Investment Holdings FSO v. Komise (T-499/12, EU:T:2015:840, bod 33).

48 – Viz rozsudek Tribunálu ze dne 12. listopadu 2015, HSH Investment Holdings Coinvest-C a HSH Investment Holdings FSO v. Komise (T-499/12, EU:T:2015:840, body 40 až 44).

49 – Rozsudek ze dne 13. října 2011, Deutsche Post a Německo v. Komise (C-463/10 P a C-475/10 P, EU:C:2011:656, bod 38).

50 – Viz rozsudek Tribunálu ze dne 12. listopadu 2015, HSH Investment Holdings Coinvest-C a HSH Investment Holdings FSO v. Komise (T-499/12, EU:T:2015:840, bod 45).

117. Podle judikatury Tribunálu však akcionáři banky mohou jako vlastní právní zájem na podání žaloby uplatňovat zejména ochranu svého vlastnického práva [51]. Tribunál v těchto případech zkoumá, zda je aktem unijního práva určeného společnosti osobně a bezprostředně dotčeno postavení akcionářů jako vlastníků podílů na společnosti [52].

118. Podle ustálené judikatury je osoba, která není adresátem aktu unijního práva, tímto aktem osobně dotčena ve smyslu čl. 263 čtvrtého pododstavce SFEU pouze tehdy, pokud se jí napadený akt dotýká z důvodu určitých vlastností, které jsou pro ni zvláštní, nebo skutkové situace, která ji vymezuje vzhledem ke všem ostatním osobám, a tím ji individualizuje způsobem obdobným tomu, jakým by byl individualizován adresát [53]. Kritérium bezprostředního dotčení v této souvislosti dále vyžaduje, že příslušný akt unijního práva musí mít bezprostřední účinky na právní postavení této osoby a neponechává orgánům pověřeným jeho provedením žádný prostor pro uvážení, přičemž jeho provedení je čistě automatické povahy a vyplývá výlučně z unijního práva, aniž jsou použity další zprostředkující předpisy [54].

119. Postavení akcionářů dané právem obchodních společností nebo jejich vlastnické právo ale – jak namítají ECB a Komise – odebráním povolení každopádně nejsou dotčeny bezprostředně. Samo odebrání bankovní licence totiž nemá bezprostřední dopad na postavení akcionářů a jejich vlastnické právo k podílům na TKB. V rámci likvidace společnosti podle vnitrostátního práva sice nastávají určité právní účinky, přičemž zrušení společnosti znamená definitivní ztrátu majetkových a členských práv. Likvidace však následuje až po odebrání bankovní licence a v žádném případě není vyžadována unijním právem. Právní účinky likvidace tedy nenastávají bezprostředně ve smyslu citované judikatury.

120. Pouhá skutečnost, že odebrání povolení ohrožuje předmět činnosti společnosti, a může se tedy odrazit ve snížení hodnoty podílů, nepostačuje k tomu, aby založila bezprostřední dotčení. Se zásadami uvedenými v bodě 105 tohoto stanoviska by navíc bylo neslučitelné, kdyby bylo akcionářům přiznáno právo napadnout každý akt unijního práva, který může mít nepříznivý dopad na hodnotu akcií akciové společnosti.

121. Navíc je tu okolnost, že se zájem, který akcionáři v tomto případě mají na dalším trvání společnosti, dostatečně neodlišuje od zájmu banky na zachování její licence [55].

122. Existenci vlastního právního zájmu akcionářů na podání žaloby je tedy třeba odmítnout.

b) Žaloba akcionářů v zájmu banky?

123. Tribunál beztoho v bodě 57 napadeného usnesení dospěl k závěru, že v projednávaném případě je nutno odchýlit se od zásad popsaných v bodě 105 tohoto stanoviska a uznat právní zájem akcionářů na podání žaloby, ačkoli neusilují o ochranu vlastního zájmu, nýbrž zájmu banky.

51 – Viz rozsudky Tribunálu ze dne 17. července 2014, Westfälisch-Lippischer Sparkassen- und Giroverband v. Komise (T-457/09, EU:T:2014:683, body 112 a 116), a ze dne 12. listopadu 2015, HSH Investment Holdings Coinvest-C a HSH Investment Holdings FSO v. Komise (T-499/12, EU:T:2015:840, body 31 a 57).

52 – Viz například rozsudek Tribunálu ze dne 17. července 2014, Westfälisch-Lippischer Sparkassen- und Giroverband v. Komise (T-457/09, EU:T:2014:683, body 111 a 120).

53 – Rozsudky ze dne 15. července 1963, Plaumann v. Komise (25/62, EU:C:1963:17, s. 238), ze dne 3. října 2013, Inuit Tapiriit Kanatami a další v. Parlament a Rada (C-583/11 P, EU:C:2013:625, bod 72), a ze dne 21. prosince 2016, Komise v. Hansestadt Lübeck (C-524/14 P, EU:C:2016:971, bod 15).

54 – Rozsudky ze dne 5. května 1998, Glencore Grain v. Komise (C-404/96 P, EU:C:1998:196, bod 41), ze dne 29. června 2004, Front national v. Parlament (C-486/01 P, EU:C:2004:394, bod 34), a ze dne 27. února 2014, Stichting Woonpunt a další v. Komise (C-132/12 P, EU:C:2014:100, bod 68).

55 – V tomto smyslu viz argumentaci Tribunálu uvedenou v rozsudku ze dne 12. listopadu 2015, HSH Investment Holdings Coinvest-C a HSH Investment Holdings FSO v. Komise (T-499/12, EU:T:2015:840, body 42 a 44).

124. Tribunál svůj názor odůvodnil v bodech 54 až 56 tím, že akcionáři by v projednávané věci neměli žádnou možnost uplatnit svůj vliv, jakou by si mohli vynutit podání žaloby jménem banky. V důsledku toho je podle Tribunálu nutno uznat právní zájem akcionářů na podání žaloby na ochranu zájmů banky.

125. Jak však bylo vyloženo již výše v bodě 106, důvod pro omezení práva akcionářů podat žalobu spočívá v okolnosti, že právo podat žalobu proti předmětnému aktu unijního práva náleží samotné společnosti, a nikoli v tom, že akcionáři obvykle mohou působit na společnost, resp. její představenstvo, a vynutit si tak žalobu. Takové pravomoci valné hromadě akcionářů zdaleka nenáleží ve všech právních řádech. Pokud by se v případě omezení možností uplatňovat vliv, upravených právem společnosti, vždy mělo mít za to, že akcionáři mají právo podat žalobu, musela by taková žaloba být přípustná v každém likvidačním a insolvenčním řízení.

126. Správně akcionáři v případech, kdy nemohou prokázat žádný zájem, který by byl odlišný od zájmu, jejž má na zrušení aktu unijního práva společnost, nemohou podat žalobu prostě proto, že v tomto ohledu je aktivně legitimována sama společnost [56]. S ohledem na takovéto právo společnosti podat žalobu je odůvodněné v tomto ohledu odkázat akcionáře na výkon jejich práv podílet se na rozhodování a dalších práv akcionářů, která jsou jim přiznána právem společností [57]. Toto řešení totiž odpovídá obvyklému právnímu uspořádání společnosti, při němž je společnost navenek zastupována představenstvem nebo řídícím orgánem, nikoli ale svými akcionáři.

127. Výjimka z této zásady by tedy s ohledem na její smysl a účel – pokud vůbec – neměla být možná v případech, kdy jsou zkrácena práva akcionářů podílet se na rozhodování, jak se domníval Tribunál v bodech 54 až 56 napadeného usnesení, nýbrž v případech, kdy proti dotčenému aktu unijního práva nemůže (účinně) podat žalobu sama společnost.

128. Jak vyplývá z mých úvah týkajících se kasačního opravného prostředku ve věci C-669/17 P, v projednávaném případě nicméně takováto situace nenastala. Naopak je nutno mít za to, že je stále možná žaloba TKB, *zastoupené jejím bývalým představenstvem*. Není proto důvod odchýlit se od zásady, kterou Tribunál zopakoval v bodě 53 napadeného usnesení a podle které je žaloba akcionáře společnosti na neplatnost přípustná pouze tehdy, pokud může prokázat *vlastní* právní zájem na jejím podání, který se odlišuje od právního zájmu společnosti jakožto adresátky aktu unijního práva.

129. Tribunál se tedy dopustil nesprávného právního posouzení, když v bodě 57 napadeného usnesení rozhodl, že za daných okolností lze odchylně od této zásady dospět k závěru, že akcionáři mají právní zájem na podání žaloby.

130. První důvod kasačních opravných prostředků podaných ECB a Komisí ve věcech C-663/17 P a C-665/17 P, který vyplývá z jejich obsahu, je tedy opodstatněný.

2. Druhý důvod kasačních opravných prostředků: aktivní legitimace akcionářů?

131. Vzhledem k tomu, že v projednávaném případě již musí být právní zájem akcionářů na podání žaloby odmítnut, je posouzení námitek, které navrhovatelky následně vznášejí proti aktivní legitimaci akcionářů, zejména proti jejich osobnímu a bezprostřednímu dotčení, zbytečné.

56 – V tomto smyslu viz rozsudek Tribunálu ze dne 17. července 2014, Westfälisch-Lippischer Sparkassen- und Giroverband v. Komise (T-457/09, EU:T:2014:683, bod 117). Viz též výše bod 106 tohoto stanoviska.

57 – Viz již poznámka pod čarou 33 tohoto stanoviska.

132. Osobní a bezprostřední dotčení akcionářů týkající se jejich vlastního právního postavení beztak není v případě žaloby na ochranu zájmů banky na základě výše uvedených úvah [58] relevantní. Toto dotčení by muselo být zkoumáno, pouze pokud by Tribunál uznal existenci vlastního právního zájmu akcionářů na podání žaloby [59].

133. Podle bodů 53 až 57 napadeného usnesení se Tribunál hodlal od tohoto přístupu odchýlit. Logicky vzato pak ovšem za těchto okolností neměl v další fázi zkoumat, zda jsou v souvislosti s vlastním právním postavením odebráním povolení bezprostředně a osobně dotčeni *akcionáři*, nýbrž *TKB*. Vzhledem k tomu, že tato společnost byla adresátem dotčeného aktu unijního práva, je třeba uznat, že byla bezprostředně a osobně dotčena.

134. Podle názoru zastávaného v tomto stanovisku je však žaloba akcionářů na ochranu zájmu TKB na zachování povolení beztak vyloučena, jelikož žalobu proti odebrání svého povolení ze strany ECB může podat sama TKB, zastoupená svým představenstvem [60].

3. Závěr

135. Z opodstatněnosti prvního důvodu kasačních opravných prostředků, kterými ECB a Komise ve věcech C-663/17 P a C-665/17 P napadají závěr Tribunálu, že akcionáři mají v projednávaném případě právní zájem na podání žaloby, plyne, že je nutno zrušit bod 2 výroku napadeného usnesení. Bez existence právního zájmu akcionářů na podání žaloby totiž Tribunál nemohl dospět k závěru o přípustnosti žaloby podané akcionáři a zamítnout v tomto rozsahu námitku nepřípustnosti vznesenou ECB.

136. Zároveň z toho plyne, že soudní řízení v tomto ohledu ve smyslu čl. 61 prvního pododstavce statutu Soudního dvora dovoluje, aby Soudní dvůr rozhodl sám: Žaloba akcionářů je nepřípustná pro nedostatek právního zájmu na jejím podání.

VI. K nákladům řízení

137. Vzhledem k tomu, že podle názoru zastávaného v tomto stanovisku je třeba tuto věc v rozsahu, v němž se týká žaloby TKB, vrátit Tribunálu k dalšímu řízení, musí být o nákladech řízení, které se jí týkají, rozhodnuto až v konečném rozsudku.

VII. Závěry

138. S ohledem na předcházející úvahy navrhuji, aby Soudní dvůr rozhodl takto:

„1) Usnesení Tribunálu Evropské unie (druhého senátu) ze dne 12. září 2017, Fursin a další v. ECB (T-247/16, EU:T:2017:623), se zrušuje.

2) Námitka nepřípustnosti vznesená Evropskou centrální bankou v řízení v prvním stupni se zamítá v rozsahu, v němž se týká žaloby podané společností Trasta Komercbanka AS.

3) Žaloba v prvním stupni, podaná druhým až sedmým účastníkem řízení podávajícím kasační opravný prostředek ve věci C-669/17 P, se odmítá jako nepřípustná.

58 – Viz body 108 až 112 tohoto stanoviska.

59 – Vlastnické právo akcionářů každopádně není odebráním licence bezprostředně dotčeno, k této otázce viz již body 119 a 120 tohoto stanoviska.

60 – Viz výše bod 127 tohoto stanoviska.

4) Druhému až sedmému účastníkovi řízení podávajícímu kasační opravný prostředek ve věci C-669/17 P se ukládá náhrada nákladů řízení souvisejících s žalobou, jakož i s kasačním opravným prostředkem, který podali.

5) O ostatních nákladech řízení bude rozhodnuto později.“